

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Rosa & blå

Genus i fritidshem

Namn Emelie Feiff & Naweed Mohamadi
Program Grundlärare med inriktning fritidshem
Rapportnummer: HT14-2920-007-LRXA1G

Examensarbete:	15 HP
Kurs:	LRXA1G
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	HT 2014
Handledare:	Bengt Jacobsson
Examinator:	Thomas Johansson

Nyckelord: Genus, tradition, värderingar, könsroller, pedagoger, fritidshem

Abstrakt

Behandlar pedagoger i svenska skolan flickor och pojkar olika? Från förskoleklass upp till årskurs 9 har eleverna krav på att gå i skolan och pedagoger har ett stort inflytande på hur barn uppfattar sig själva och människor runt omkring. Genus är vår utgångspunkt i detta examensarbete, vi vill undersöka hur flickor och pojkar bemöts av pedagogerna. Behandlas man olika på grund av sitt kön och är detta medvetet eller omedvetet. Vi vill även undersöka hur pedagogerna arbetar för att påverka de traditionella könsrollerna samt om de finns några hinder eller möjligheter att arbeta med genus i fritidshemmet. Vi har intervjuat totalt sex pedagoger.

Resultatet visar att de finns en medvetenhet hos pedagogerna och de tänker på hur de bemöter flickor och pojkar och strävar efter att alla ska behandlas lika, men dock kan en del sitta i ryggmärken som pedagogerna inte tänker på. Därför är det viktigt att man granskar sig själv men även detta såg pedagogerna som ett hinder. Det finns också en risk att det inte hinns med eftersom barngrupperna är för stora.

1 Förord

Vi vill tacka våra intervjupersoner, utan er hade arbetet aldrig gått att genomföra. Vi vill även tacka vår handledare Bengt Jacobsson för vägledning genom arbetet.

2 Innehållsförteckning

1	Förord.....	1
2	Innehållsförteckning	2
1	Inledning	4
1.1	Forskningsfrågor och syfte.....	5
2	Bakgrund	6
2.1	Styrdokument.....	6
3	Tidigare forskning.....	7
3.1	Avvikelser och normer.	7
3.2	Media, reklam och leksaker	7
3.3	Genusmedveten pedagogik	9
3.4	Bemötandet	9
4	Teoretiska utgångspunkter	11
4.1	Genusteori.....	11
4.1.1	Normkritisk pedagogik	11
4.1.2	Genus	12
4.1.3	Genusforskning.....	13
4.1.4	Kön	13
4.1.5	Kön eller genus	13
4.1.6	Genusperspektiv.....	14
4.1.7	Normer	14
5	Metodiska överväganden.....	15
5.1	Hermeneutiken.....	15
5.2	Kvalitativa intervjuer	15
5.3	Intervjuer.....	15
5.4	Genomförandet	16
5.5	Kvalifikationskriterier för intervjuaren.....	16
5.6	Analys och tolkningsmetod	17
5.7	Etniska överväganden	18
6	Resultat och analys.....	19
6.1	Resultat redovisning	20
6.1.1	Neutralt tänkande	20

6.1.2	Könet ska inte sätta några hinder för vad man vill göra	21
6.1.3	Samma villkor för killar och tjejer	22
6.1.4	Detta gör vi ihop som en grupp	23
6.1.5	Detta arbete påverkas av samhället och föräldrar	24
6.1.6	Oavsett kön	25
6.1.7	Förbättra sitt arbete	26
7	Diskussion	28
7.1.1	Resultatdiskussion	28
7.1.2	Metoddiskussion	29
8	Förslag till fortsatt forskning:.....	30
	Referenslista.....	31
	Bilaga 1 Intervjufrågor	33
	Bilaga 2 likabehandlingsplan	34

1 Inledning

Genus är socialt kön, det handlar om förväntning och kraven som samhället har på hur människor bör uppträda utifrån sitt biologiska kön. Det är inte något man tänker på till vardags, inte förrän något bryter mot det vi förväntar oss. Exempel på sådana händelser är när en tjej klär sig som en kille eller när en kille har på sig kjol. Dessa förväntningar och krav påverkar oss människor och därför anser vi att detta är ett intressant ämne att belysa. Detta är något som påverkar elevernas vardagsliv och skapar därför också begränsningar därför är det viktigt ifrån skolans sida att motverka traditionella könsmonster och diskriminering pga. kön.

I skolan och i fritidshemmet får barnen lära sig om människovärde, bemöta varandra med respekt samt tolerans. Vi anser att skolan har ett viktigt uppdrag när de gäller att fostra barnen och diskutera med barnen om värderingar och normer. Skolan ska bedriva en jämställd verksamhet där alla får lika mycket uppmärksamhet oavsett kön.

Under vår utbildning har genusfrågor varit aktuella att diskutera och detta har gjort oss intresserade av hur pedagoger jobbar med genusfrågor. Genus är något som finns runt oss hela tiden och det är något som diskuteras varje dag. Det är krav från (Skolverket Lgr 11: 8) att man som lärare ska bryta könsmonster och motverka det. Även medierna har sina krav om hur vi ska vara som man och kvinna.

Enligt Eek- Karlsson (2012) skapar man föreställningar och förväntningar på hur elever bör vara, skolan är en del av samhället och detta innebär att de vindar som blåser i samhället även påverkar skolan. Detta påverkas av hur våra föreställningar skapar normer för hur elever ska se ut och uppträda. Hon menar också att elever anpassar sig efter dessa förväntningar och på detta sätt rekonstrueras normerna, när föreställningarna förändras påverkas också normerna.

Connell (2009) skriver att samhället har olika krav på kvinnor och män, den synen som finns på könen påverkas av samhället och media om vad som är manligt och kvinnligt. Enligt Connell (2009) så är det accepterat att män ska vara våldsamma och kvinnor ska vara de vackra och fina.

Samhället formar oss och det har sina krav på oss. Samhället visar upp vad som är okej för män och vad som är okej för kvinnor att göra eller hur de ska vara. Enligt skolverket (2011) LGR11 *"Utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på"*. Som pedagog är det ditt uppdrag att förmedla för barnen alla dessa punkter och deras frihet att vara den personen de vill vara.

Enligt skolverket (2011) så ska skolan bryta olika könsmonster med detta sagt så har vi pedagoger och alla ansvariga i skolan en viktig roll/funktion att uppfylla.

Enligt Eek-Karlsson (2012) befinner sig lärare och elever i skolan i en oavbruten normskapande aktivitet som framkallar förväntningar på dem som är i verksamheten. Som lärare bär man nog med sig om vilken strävan man har för hur elever ska uppfostras och vilka egenskaper de ska ha med sig efter skolan. Vidare skriver författaren att de finns mycket forskning som visat att lärare omtolkar läroplanens värde och avseende på flickor och pojkar. Då de visar att lärare i större utsträckning accepterar ett aggressivt beteende hos pojkar än hos flickor och på detta sätt förstärks könsmonster hos pojkar och flickor.

1.1 Forskningsfrågor och syfte

.

Syftet med denna studie är att undersöka hur pedagoger i fritidshemmet främjar genusarbetet samt hur pedagogerna uppfattar detta arbete.

1. Vilka uppfattningar om rådande normer och värderingar om genus i fritidshem har pedagogerna?
2. Hur arbetar pedagoger med normer och värderingar kring genus?

I denna del kommer vi förklara det olika orden, normer, värderingar, genus, genusperspektiv, genusforskning.

2 Bakgrund

2.1 Styrdokument

I läroplan för grundskola, förskoleklassen och fritidshem 2011 (Lgr 11) står de i värdegrunden och uppdrag att var och en som arbetar inom skolan ska främja aktning för varje människas egenvärde och allas lika värde. Verksamheten ska vara jämställd mellan kvinnor och män och skolan ska aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter. Beroende på vilket sätt flickor och pojkar bemöts och bedöms i skolan och vilka krav och förväntningar som ställs bidrar detta till vad som anses som manligt och kvinnligt. I skolan finns ett ansvar att motverka traditionella könsmonster och de ska därför ge utrymme för att eleverna ska pröva och utveckla sin förmåga och sina intressen oavsett om man är flicka eller pojke. Eleverna ska bli bemötta med respekt för sin person och sitt arbete (Skolverket LGR11: 7)

I skollagen (2010:800) kap 1 5 § står ”Utbildningen ska utformas i oöverensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets ocränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor. Var och en som verkar inom utbildningen ska främja de mänskliga rättigheterna och aktivt motverka alla former av kränkande behandling. Utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Väsentet om inte annat följer av särskilda bestämmelser i denna lag”

I skollagen (2010:800) kap 1, 8 § fastställs det att "I diskrimineringslagen (2008:567) finns bestämmelser som har till ändamål att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter inom utbildningsområdet oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder.”

I Skolverkets allmänna råd med kommentarer står det att utbildningen ska formas utifrån grundläggande demokratiska värderingar och mänskliga rättigheter som innebär allas lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor. Alla som arbetar inom skolan ska aktivt motverka alla former av kränkande behandling. (Skolverkets allmänna råd med kommentarer 2014)

I Skolverkets allmänna råd med kommentarer kan man läsa att personalen i fritidshem ska arbeta utifrån riktlinjerna i läroplanen för att ge elever möjlighet till att utvecklas i riktning emot läroplanens mål. Detta kan exempel innebära att verka för att både pojkar och flickor får lika stort inflytande över och utrymme i undervisningen (2014).

I Skolverkets allmänna råd med kommentarer framgår det även att i fritidshemmet ska man resonera, lyssna samt tolka och förstå vad andra uttrycker, fritidshemmet ska främja allsidiga kontakter och social gemenskap. Elevernas utveckling och socialisation sker i grupp och det är inom gruppen som sociala normer och värden prövas och utvecklas. I fritidshemmet ska en stor del läggas på att uppmuntra eleverna till samspel med varandra och utveckla sin sociala kompetens. (2014)

I Skolverkets allmänna råd med kommentarer (2014) står det även att lära sig att lyssna till en annans människas erfarenheter, känslor och behov stärker den empatiska förmågan, detta kan leda till nya insikter och det kan då leda till bättre förutsättningar att hitta lösningar tillsammans. I en miljö där olikheter ses som något naturligt och självklart får eleverna en möjlighet att utveckla förståelse och respekt för varandras olika sätt att tanka och vara.

3 Tidigare forskning

3.1 Avvikelser och normer.

Elmeroth (2012) menar att i ett genusperspektiv är det tydligt att det är männen som är normen, dvs. det är den positionen som är utgångspunkt för vårt sätt att tänka. Hon skriver om könsbestämning i idrottsvärlden där det är mycket vanligt att det används markeringar när det handlar om fotboll respektive damfotboll. Det vanligaste är att man kallar herrarnas fotbollspel som är normen och därför talar vi inte om "herrfotboll" utan om "fotboll". Medan damfotboll blir avvikaren, där nämns "damfotboll" för att vi ska förstå att det är kvinnor som spelar medan vi enbart behöver säga fotboll för att förstå att det är herrar som spelar. Författaren har ytterligare exempel att vi säger kvinnliga poliser, kvinnliga läkare och kvinnliga piloter osv. Men tillskillnad säger vi ofta inte manliga poliser, manliga läkare eller manliga piloter. "Genom att leta efter den markör som visar att det handlar om en avvikare, kan vi enkelt förstå vilken position som företräder normen". Vidare skriver Elmeroth (2012) att normen är så självklar att de inte behöver markeras och i flera områden är det mannen som är normen men det finns även områden där kvinnan är normen. Dessa områden hittar man genom att leta efter markörer för avvikaren, som t.ex. manliga sjuksköterskor och manliga förskolelärare.

Martinsson & Reimers (2008) skriver att samhället söker på något sätt att göra normer mindre föränderliga i lagar, förordningar och i olika styrdokument. De som är gemensamt för alla dessa lagar är att de anger vissa kategorier av människor som riskerar att utifrån vissa dominerade normer och bli behandlade som avvikande för det som anses vara de normala. Detta kan då leda till att dessa människor som inte lever normenligt kan bli kränkta och trakasserad vilket kan handla om etnisk tillhörighet, religion, funktionshinder, sexuell läggning eller kön. Vidare skriver Martinsson & Reimers(2008) att det är viktigt att fråga sig vilka normer som tas för givna och de som anses vara självklara och naturliga för det är tydligt att klass och utseende spelar en stor roll gällande hur man blir bemött och värderad som människa.

Magnusson (2003) skriver att uppfattningen av kön kan vara något man inte behöver bry sig om och detta bygger på en liberal ideologi som hävdar att varje individ har egenskaper och förmågor oavsett kön och dessa förmågor och erfarenheter är det enda som räknas. Dessa typer av resonemang finns exempelvis på arbetsplatser då chefen anser att han behandlar kvinnor och män rättvist och utgår endast ifrån prestationer och könet spelar inget roll. Men författaren menar för att dessa argument skall vara hållbara krävs det att kvinnor och män verkligen är fria att göra samma saker och har samma villkor. Men dock har genusforskningen visat att det inte alltid ser ut så här, kvinnor och mäns handlingar uppfattas och värderas olika och de finns olika resurser för kvinnor och män. Vissa studier som gjorts inom psykologisk forskning har dessa enbart gjorts på män som tidigare framställdes som studier på människor alltså även också på kvinnor även fast de inte har deltagit. Man generaliserar mäns erfarenheter för alla människor och detta är det samma som att säga att kön inte betyder något

3.2 Media, reklam och leksaker

Svaleryd (2007) skriver att föreställningar om vad som är manligt och kvinnligt är tydligare idag än någonsin i media, barn skildras sällan på sina egna villkor utan denna roll ges av de vuxna. Stereotyperna har aldrig varit så gulliga för flickorna och häftiga för pojkarna, de blir påverkade av reklamen som smyger sig på och detta förstärker och bevarar rådande könsmonster. Detta har även med makt att göra och även i sagoböcker och sånger visar man också på stereotyperna och ofta handlar det om aktiva maskulina agenter och passiva feminina

birollsinnnehavare. I leksaksaffärer och klädaffärer kan man se färgkoder mellan könen om vad som förväntas av pojkar och flickor, de leksaker som finns för pojkar simulerar aktivitet och kamp om makt. Sedan finns det leksaker på de rosa hyllorna är färdiga redskap, ofta imitationer av köksredskap och hemutrustning, flickleksaker beskrivs som gulliga, små och mjuka. För pojkarna använder man ord som snabb, tuff och spännande.

Svaleryd (2007) fortsätter berätta att på en av hennes arbetsplatser ville de pröva att låta barnen vara utan leksaker, för att enligt de så könsbegränsade leksaker leken. De gjorde observationer och såg att flickor och pojkar lekte med olika leksaker och även att barnen blev stressade av leksakerna. De såg även att barnens lekar vara mer kreativa i skogen där de inte fanns några leksaker, man ville stärka barnens livskompetens och lita på sin egen förmåga och fantasi i leken. Detta leda till en lekutveckling där pojkar och flickor lekte mer tillsammans och i större grupper, det handlar många gånger om att ifrågasätta det gamla traditionella för att uppnå nya mål.

Svaleryd (2007) skriver också att många föräldrar och pedagoger ofta säger att de uppfostrar sina pojkar och flickor likadant men ändå var så olika vid 3 års ålder, då pojkarna leker med bilar och flickor med dockor, och detta menar föräldrar eller pedagoger att de inte uppmuntrar barnen till. Vidare skriver Svaleryd (2007) om en barnreklam ifrån Hennes och Mauritz kunde man på killarnas sidor läsa budskapet, ”vi klarar allt” och på för flickorna stod det, ”vi gör så gott vi kan”. Om de finns både tjejer och pojkar med på reklambilder är ofta tjejerna i bakgrunden och många gånger beundras man av pojkarnas framfart. Vidare skriver författaren att som pedagog har man en viktig uppgift tillsammans med barnen och hitta redskap för att förstå vad det egentligen är som vi vuxna ser.

Taguchi, Boden & Ohrlander (2011) har skrivit boken en rosa pedagogik jämställdhetspedagogiska utmaningar där författarna riktar in sig på och hämtar in inspiration från dagens pågående genuspedagogiska arbete på flera olika förskolor och skolor. I boken skriver de om den tydliga trenden, även om de såklart finns motstridigheter är att man antagligen köper in könsneutrala leksaker och material och försöker göra miljön så könsneutral som möjligt eller så arbetar man med att blanda könskodade leksaker och material med syftet att få barnen att överskrida könsnormerna. I enkät undersökning fick de svar ifrån olika pedagoger, där de var vanligt med svar att de undviker att köpa in pojk och flickleksaker och uppdelningen av dessa och i stället satsar på könsneutrala leksaker. Att man satsar på bygg rum där materialet vänder sig lika mycket till både pojkar och flickor. Man vill även försöka locka fram att leda flickor och pojkar att leka med material de vanligtvis inte leker med men också för att bryta mönster var någonstans flickor och pojkar leker.

Svensson & Nezic (2014) skriver att det är våra egna föreställningar om vad som är manligt och kvinnligt som avgör hur vi bemöter barn och unga och detta kan visas genom vilka leksaker som barnen erbjuds eller vilket tonläge den vuxne använder och även utifrån de kläder som barnen bär. De hävdar också att i dagens samhälle verkar det vara en självklarhet att klä sina barn i könskodade kläder samt att klippa håret i könskodade frisyrrer. Detta menar de också bidrar till förväntningar och även hur man bemöter barnen trots att varken kläder eller frisyr behöver ha någon påverkan hur man är som person.

Även Elmeroth (2012) skriver om att barn bemöts utifrån deras kön. ”Många forskare har gjort intressanta studier av hur genus konstrueras hos små barn. Elmeroth (2012) som har studerat barn menar att pojkar och flickor bemöts på olika sätt redan i mycket tidig ålder. Medan pojkarna fostras till självständighet och frigörelse, möts flickorna av närhet och en skyddande modersfamn. På detta sätt visar föräldrar genom handling hur pojkar respektive flickor förväntas bli. Omgivningens handlingar är ofta oreflekterade, men har sin grund i samhällets rådande tal om pojkar och flickor.

3.3 Genusmedveten pedagogik

Svaleryd (2007) anser att för att man ska kunna arbeta med genus behövs det också att läraren är genusmedveten i det pedagogiska arbetet. Att läraren är medveten om hur de egna könsnormerna och värderingar påverkar undervisningen, det valet av innehåll som läraren väljer samt hur bemötandet av eleverna ser ut. Med denna insikt menar Svaleryd att med denna insikt är grunden för en förändring när man ställer lärarrollen och dess innehåll sätts i fokus. Man bör även synliggöra och granska de bilder och föreställningar som var och en har som arbetar på skolan om vad som är manligt och kvinnligt. De föreställningar vi får tillägnat oss under vår uppväxt är inte alltid säkra att de stämmer överens med de uttalande mål och riktlinjer för jämställdhet som finns i läroplaner. Därför behöver varje skola arbeta aktivt med att enas kring de definitioner som finns om kön, könsroller och genusstrukturer. De mål varje skola har för jämställds arbete behöver förhandlas och definieras, en värdegemenskap måste byggas upp.

Svaleryd (2007) menar också att arbete behöver synliggöras, problematiseras och utveckla elevernas föreställningar och även köns myter. För att flickor och pojkar genom en ökad självinsikt kan välja sin framtid utifrån sina egna vilja och personliga intressen. Läraren bör också hitta metoder och arbetsmaterial för att inom den ordinarie undervisningen skapa villkor som ger både flickor och pojkar samma möjligheter till utveckling, kunskap, social kompetens, glädje och utmaning och detta utan att bli hämnad av traditionella könsmonster.

3.4 Bemötandet

Wernersson (2006) skriver om studier som har studerat hur lärare använder språket i interaktion med eleverna av olika kön, i studierna fann man en form av frekvens av tal i klassrummet där man såg att pedagogerna talade olika till eleverna efter kön. Läraren talade ca två tredje delar av tiden och resten av tiden användes av pojkar, och detta ledde till att flickornas talutrymme blev mycket begränsat. Det som också visade sig var att läraren anpassade sitt sätt att tala till eleverna efter deras kön, i de tidigare skolorna talade man t.ex. mjukare och barnsligare till flickor och mer vuxet till pojkar. Vidare skriver Wernersson (2006) om en dansk studie ifrån Bjerrum Nielsen och Larsen 1985, i den studien ville man beskriva betydelsen av en social bakgrund eller klasstillhörighet för elevernas språkliga interaktion i klassrummet och här upptäckte man att flickorna var tysta under undervisningen. När forskarna sedan gick vidare med genusperspektiv i sina analyser fann man att för flickor relaterades läraren till en person att lära känna och förstå medan pojkarna upplevde lärarna som någon man följer och lyder eller utmanar och trotsar. Man förväntade också att flickorna ska ta ett större ansvar och hjälpa andra. Även i studier för förskolan menar de att pojkar får mer uppmärksamhet och uppfattas behöva mer stöd och hjälp medan flickorna får agerande hjälpfröknar, enligt Wernersson (2006).

Enligt Svaleryd (2007) har pedagoger en unik möjlighet att bemöta varje elev efter hennes/hans egna förutsättningar och både hon/han har lika hög grad en möjlighet att skapa förutsättningar för både unga och barn att skapa sin identitet och se bort ifrån de givna tagna föreställningar som finns på både pojkar och flickor. Det finns ett uppdrag för pedagogerna enligt läroplanen där de ingår att motverka traditionella könsmonster och möjliggöra för elever att utveckla sina intressen och förmåga oavsett kön. Men för att pedagogerna ska kunna utveckla detta krävs en ökad kunskap om jämlikhet och även att pedagogerna får syn på hur man bemöter tjejer och killar och vilka ens egna värderingar är. På samma sätt som eleverna är pedagogerna inskrivna i genusordningen och dess begränsningar. Det behövs en medvetenhet till att låta varje barn utveckla sin unika personlighet och inte fastna i stereotypa genusstrukturer. Om inte pedagoger blir medvetna om dessa föreställningar finns det en risk

att de omedvetet upprätthåller ett ojämnliskt system. Detta leder till att man begränsar kvinnors och mäns livsmöjligheter, skolan har ett ansvar att barnen oavsett kön får samma möjligheter att utvecklas enligt Svaleryd (2007).

Dock skriver Svensson & Nezic (2014) att många faktiskt tror att det är pedagogerna som ger pojkarna stort utrymme i klassrummet men pedagogerna själva menar att de är pojkarna själva som åstadkommer detta då de framstår som mer aktiva på lektionerna. Ofta beskriver man pojkar som mer aktiva än flickor för att de ofta ställer mer frågor än flickor och även svarar mer på frågor samtidigt som de även är mer rörliga i klassrummet. Vidare skriver de om en studie som visar att det finns synliga och osynliga barn i klassrummet. Där de barn som upplevs som mest synliga tar för sig mer i klassrummet, ställer mer frågor utan handuppräkning och är extra rörliga under lektionstiden.

4 Teoretiska utgångspunkter

4.1 Genusteori

I undersökningen ville vi få en djupare förståelse för hur pedagoger arbetar och resonerar kring genus och normer i fritidshemmet, detta genom intervjuer med pedagoger som vi valt att se utifrån genusteori.

Connell (2009) skriver att den största delen av genusprocessen sker när vi är unga och att vi varken föds till man eller kvinna utan vår maskulinitet och feminitet formas av samhället. Connell (2009) menar att vi i stället ska sätta fokus på relationer och inte på skillnader mellan män och kvinnor.

Connell (2009) hävdar också att olika lärare representerar detta på olika sätt utifrån sina egna värderingar och bakgrund, hur man själv ser på kön och vad som är manligt och kvinnligt och även föräldrar har en påverkan hur killar och tjejer ska uppfostras, skriver Connell (2009). Connell(2009) menar att de skapas genus i mötet med andra människor då man kopierar och skapar mönster och även strategier för att hantera olika situationer där genusrelationer är närvarande

Connell(2009) anser också att vi tar genus för givet i det vardagliga livet, vi ser på en gång om någon vi möter är kvinna eller man. Den syn som finns på genusskillnaderna som naturliga skillnader innebär att det väcker skandal om någon inte följer mönstret. Som till exempel om människor av samma genus blir kära i varandra, man beskriver ofta homosexualitet som något "onaturligt" och även dåligt. De åsikter om vad som är lämpligt genusrealiterat beteende sprids ständigt av exempel lärare, föräldrar, genom reklam, media osv. Olika evenemang påverkar, skapar och hjälper till att skapa genusskillnader genom att visa upp perfekta exempel på maskulinitet och feminitet. Vidare skriver författaren att det är ett blivande, en individ blir man eller kvinna. Man måste bli "man" och "kvinna" och detta sker i utvecklingen av genusidentitet. Vår identitet omfattar våra tankar om vad den tillhörigheten innebär, om vilka personer vi är och vad den tillhörigheten innebär, dessa tankar presenteras inte för det lilla barnet som ett paket i början av livet utan utvecklar detta under uppväxten. Vi håller oss till den plats vi blir tilldelade och detta genom hur vi uppträder i det vardagliga livet. De flesta gör detta frivilligt och många uppskattar detta samtidigt som det inte är ovanligt att gå emot det "naturliga", de finns maskulina kvinnor och feminina män, enligt Connell(2009).

4.1.1 Normkritisk pedagogik

Martinsson & Reimers (2008) menar att en norm kan vara något som begränsar oss och som förhindrar individen att bli fri ifrån vad hon eller han förväntas vara. De begränsar även våra möjligheter att agera, de får oss att tänka, tala och handla på ett visst sätt och inte ändra oss för gör man det finns risken att man blir utanför. Martinsson & Reimers (2008) menar att normer ger möjligheter, normer talar om hur människor ska agera, de skapar förväntan om hur vi ska förstå oss till exempel som man och kvinna. De ger oss möjligheter att begripa för oss själva och för andra, enligt Martinsson & Reimers (2008).

Enligt Bromseth (2011) är normkritisk pedagogik ett ständigt reflektionsarbete. I denna process är det viktigt att man tittar på sig själv, till våra egna attityder och praktiker- det är ett kontinuerligt reflektionsarbete. Han menar också att utmana normer som strategi i lärandeprocesser och undervisning är obekvämt eftersom att detta innebär att se kritiskt på sig själv, att se sina egna handlingar och relationer. Genom att granska sitt eget beteenden i lärandekontexten upptäcker man sin egen roll i att upprätthålla normer på olika vis, vi har möjlighet att förändra hur det är möjligt att tänka, känna och agera i vårt egna liv och såväl i samhället.

Bromseth (2011) skriver att skolan är en intuition där nästan alla vistas under en längre tid av sitt liv, i skolan påverkas, berörs, formas och styrs eleverna. Detta innebär att läraren har makt över elevernas kunskapsbildande och socialisering. Även utanför skolan möter elever detta men som lärare har man ändå en särskild makt när det gäller att skapa utrymme för lärande och social interaktion. Det finns en förväntan på att skolan ska förmedla den sanna och objektiva kunskapen och behandla alla lika och inför denna uppgift är det lätt för läraren att bli panikslagen. "Hur kan jag som lärare skapa ramar för interaktion och kunskapande som inte tar vissa normer och sanningar för givna?" Vidare skriver Bromseth(2011) att som lärare har man specifika erfarenheter och referensramar och detta påverkar yrkesutövandet och lärarens makt över eleverna kommer alltid finnas där på något sätt. Läraren bör hela tiden vara intresserad av att synliggöra hur han eller hennes makt påverkar lärandet och sociala processer i skolan och att kunna ifrågasätta det för de givna och tagna normerna.

Bromseth (2011) skriver om att få syn på sig själv och vilka normer läraren själv förmedlar, olika kunskapsstrategier utmanar traditionella maktstrukturer och rubbar de diskursiva ramar som man är van vid att förstå verkligheten om oss själva och med denna syn på kunskap och identitet innebär det konkreta utmaningar i undervisningen. För ojämlika maktförhållanden och hur dessa förändras i en lärandekontext, är det för utbildaren nödvändigt att ha en medvetenhet om normkritisk utbildningsstrategi. Denna kan göras genom att enbart reflektera hur ens egna sammansatta identitet, kulturella bakgrund och erfarenheter påverkar hur man själv tolkar och skapar mening och undervisning, eller om det är möjligt att ta andra vägar. Det är viktigt att se sig själv och ser sin egen insikt gällande hur man själv är som medskapare av normer. Bromseth (2011) menar att de krockar som uppstår när normer utmanas bör ses som ljuset av vilka skillnadsskapande fenomen som dominerar i samhället och att normer måste synliggöras och ifrågasättas.

4.1.2 Genus

Nationella sekretariatet för genusforskning skriver att termen genus beskrivs av latin som "härfkomst" "släkt", "stam", "art", "slag" och används inom genusforskningen som benämning på: ett socialt konstruerat klassifikationssystem som delar in människor i två kategorier, alltså kvinnor och män. De som förknippar dessa kategorier med olika uppsättningar beteendemässiga, kulturella, psykologiska och sociala egenskaper och handlingsmönster. Den sociala process som tillskriver människor och institutioners kollektiva maskulina och feminina könsegenskaper. Vidare står det att begreppet genus infördes i humanistisk och samhällsvetenskapliga forskning och teoribildning "under andra vågens feminism" och har ersatt och även utvecklat tänkandet kring begreppet könsroll. *Nationella sekretariatet för genusforskning* menar att genus är något vi anammar eller skapar och de påverkas av eller samverkar med andra lika starka kulturella krafter såsom etnicitet och klass. Det är samhället som uppfostrar oss att utöva manlighet och kvinnlighet, vi kan inte välja att inte ha något kön alls.

Nationella sekretariatet för genusforskning beskriver genusbegreppet som att de betonar relationen mellan könen, att uppfattningar, normer och idéer om kön skapas relationellt. Genus kan studeras på flera olika nivåer, till exempel på människors relationer, individnivå som könsidentitet, olika organisationer och institutioner (företag, politiska partier, medier och klasser) samt strukturella förhållande (ekonomi, arbetsmarknad, politik och vetenskap).

Vidare förklarar författarna "Genom" genusbegreppet betonas att kvinnor och män formas i relation till samhälle och kulturen. Vidare står det att samhällets krav och förväntar som gör oss till "män" och "kvinnor" påverkar våra val och värderingar. *Nationella sekretariatet för genusforskning* (2014-11-18)

4.1.3 Genusforskning

Nationella sekretariatet för genusforskning skriver att genusforskning är ett relativt nytt forskningsområde, ofta är detta av tvärvetenskaplig karaktär där genus, manligt och kvinnligt i betydelsen av sociala och kulturella konstruktioner sätts i fokus. Genusforskning term tar utgångspunkt i maktförhållandet mellan könen där man undersöker kvinnor och mäns liv och livsvillkor samt könets sociala och kulturella manifestationer i både nutid och dåtid.

Enligt *Nationella sekretariatet för genusforskning*: Genusforskning betonar sammanhangets betydelse för kön och könsrelationer. Detta innebär att fältet omfattar forskning om såväl kvinnor som män, om feminint och maskulint samt sexualitetens betydelse för konstruktioner av kön. Intresset för hur olika maktordningar samverkar i konstruktioner av sociala skillnader har ökat betydligt under senare tid. Inom fältet genusforskning samsas med andra ord kvinnoforskning, mans- eller maskulinitetsstudier, queer- och homostudier, studier som undersöker hur genus samverkar med exempelvis. klass, etnicitet, sexualitet, funktionsförmåga och ålder.

Genusvetenskap: Vetenskapsrådet (2002) skriver att tvärvetenskaplig genusforskning handlar om att förstå genus ur många olika perspektiv som möjligt, det går även att använda kunskap ifrån tvärvetenskaplig genusforskning för att bättre belysa problem inom andra kunskapsfält. De skriver även att de kan vara svårt att dra en bestämd gräns mellan vad som är inomdisciplinär genusforskning och vad som kallas genusforskning och har en tvärvetenskaplig inriktning. Mellan dessa pågår det också en intensiv kommunikation och ett samarbete mellan de två inriktningarna.

4.1.4 Kön

Nationella sekretariatet för genusforskning skriver att kön är ett sätt att kategorisera människor. Man delar ofta in människor i grupperna "män" och "kvinnor". Kön har flera olika delar: Könsidentitet- personens självidentifierade kön, det vill säga det kön en person känner sig som. Könsuttryck- På så sätt en person uttrycker sitt kön, detta genom exempelvis kläder, kroppspråk, frisyra, socialt beteenden, sin röst samt eventuell sminkning. Juridiskt kön- De kön som står registrerat i folkbokföringen, i passet och på legitimation. Det juridiska könet framgår även i personnumret. I Sverige finns det två juridiska kön: kvinna eller man. Alla barn som föds tilldelas ett juridiskt kön som är baserat på deras biologiska kön. Vidare skriver *Nationella sekretariatet för genusforskning* att biologisk kön definieras utifrån inre och yttre könsorgan, könskromosomer eller hormonnivåer.

4.1.5 Kön eller genus

Vetenskapsrådet (2002) skriver att tidigare användes två olika begrepp för kön "sex" och "gender" och genom att använda dessa två begrepp ville man kunna betona skillnader mellan biologiska och sociala kön. I emellertid har detta visat sig vara svårt att urskilja på dessa två begrepp, i en fransk teoribildning har det ofta betonas att det biologiska könet enbart kan förstås genom de föreställningar vi har om det, genus, och att de föreställningar är det enda som vi kan dra en direkt koppling till. Vissa forskare menar att de räcker med ett begrepp, kön eller genus, men andra arbetar med båda. Men det gemensamma intresset gäller kulturella konstruktioner, de föreställningar, det fakta och värderingar man arbetar med, vilka funktioner den har och dess effekter de får.

Vidare skriver Vetenskapsrådet (2002) att de oftast resulterar i två kategorier och menar att det finns en genusordning i varje samhälle och denna genusordning består av de föreställningar och förväntningar vi har på vad som är manligt och kvinnligt. Dessa föreställningar kan skilja sig ifrån varandra beroende på var i livet man befinner sig, vilka erfarenheter och kunskaper man har och hur vi uppfattar oss själva och andra. Vetenskapsrådet (2002) menar också att föreställningarna inte enbart styrs av våra egna tankar utan även av samhället.

Josefsson (2006) menar att de flesta som bor i Sverige idag inte tycker att de spelar någon roll om man är tjej eller kille och tror att alla har ungefär samma möjligheter att göra och att bete sig som man själv vill. Som exempelvis när det gäller val av utbildning, att visa känslor, välja utseende och kläder. Detta menar författaren att de inte riktigt stämmer för att det finns en del som påverkar och begränsar våra möjligheter för vilket kön du har, vi lär oss att vara på ett visst sätt som tjej eller kille och detta sker oftast omedvetet. Vi fostras till ett visst beteende och uppfattningar utifrån kön, och därefter blir också genus en del av vår identitet och eftersom att alla blir påverkade av genus har de också effekter på hur samhället fungerar, menar Josefsson (2006).

4.1.6 Genusperspektiv

Nationella sekretariatet för genusforskning skriver att med genusperspektiv avses att man analyserar företeelser, förhållanden och processer i samhället inom politik, ekonomi, utbildning, vetenskap, kultur osv, och detta görs utifrån ett perspektiv som tar hänsyn till relationer mellan kvinnor och män som kan inverka även i ett könsneutralt sammanhang. I genusperspektiv uppmärksammas även föreställningar om kön som systematiskt skapar ojämställdhet mellan könen. Ser man detta utifrån genusperspektiv så menar *Nationella sekretariatet för genusforskning* att män och kvinnor bör behandlas utifrån den människa de är och inte utifrån deras kön.

Vidare står det i *Nationella sekretariatet för genusforskning* att genusperspektiv även kan omfatta både genusforskning, kunskapsutveckling och åtgärder för att öka medvetenheten om genuskunskapens betydelse. Med detta innebär att man sätter fokus på kvinnors och mäns skilda livsvillkor och erbjuder vetenskapsteoretiska verktyg för att på så sätt lyfta fram, beskriva och analysera även relationer och villkor mellan könen.

4.1.7 Normer

Nationella sekretariatet för genusforskning beskriver Norm som: (av latin "Norma" "rättesnöre", regel). De menar också att normer är det "normala" eller det beteende som är godtagbara i exempel i en social grupp. De menar att med ett normsystem anger det normala mönster som individens handlingar bör överensstämja med. Med normer kan man dela in individer i rättsliga, ekonomiska, moraliska, etniska osv. Det finns formella lagar som är en del av samhällets normsystem som även kan förmedlas via traditioner, seder och bruk. (idem) fortsätter skriva att det finns handlingsregler gällande hur man borde handla eller hur något skall vara eller bör vara organiserat.

5 Metodiska överväganden

5.1 Hermeneutiken

Kvale (1997) menar att den vetenskapsteorin som stödjer användandet av kvalitativa intervjun är inspirerad av den hermeneutiska teorin. Denna teori handlar om tolkning och förståelse av textens mening och analysredskap och menar att människor har intentioner och dessa yttrar sig i människors språk och handlingar som då är möjliga att tolka och förstå innebörden av. Forskningsintervjun bygger på ett samtal om hur den intervjuade uppfattar sin verklighet och även världen omkring sig och den situationen hon eller han befinner sig i och dess relation till detta. Det den intervjuade säger under intervjun görs sedan om till texter som tolkas av forskaren. Vidare skriver Kvale (1997) att syftet med kvalitativa forskningsintervjun är att beskriva centrala teman som den som blir intervjuad förklarar och det som sägs försöker forskaren att förstå. Som forskare bör man vara mycket uppmärksam på det som sägs i intervjun och försöka registrera och inte bara försöka tolka det som sägs utan även också på vilket sätt det sägs. Man bör kolla på ansiktsuttryck, tonfall och andra kroppsliga uttryck och notera dessa. Allwood & Eriksson (2010) menar att utifrån den hermeneutiska filosofin handlar denna teori om en lära om tolkning och även om hur vi kan förstå och skapa mening. Som forskare vill man få en förståelse och kunskap om ett ämne och där är tolkningsfrågorna avgörande. Allwood & Eriksson (2010) skriver också att det inte finns några gränser för vilken förståelse vi kan nå eller vilka frågor vi kan ställa.

5.2 Kvalitativa intervjuer

Kvale (1997) skriver att i den kvalitativa forskningsintervjun byggs kunskap upp mellan ett samtal, det sker ett utbyte av synpunkter mellan två personer som samtalar om ett gemensamt intresse. "Det interrelationella grunddraget framgår av själva ordet "intervju" som har sitt ursprung i det franska entrevue och det engelska interview - "mellan två seenden", alltså mellan två synpunkter.

Hedin (2011) menar att i kvalitativa studier utgår man ifrån att verkligheten kan uppfattas på olika sätt hos människor och att det inte finns någon absolut sanning. Som forskare kan man därför inte själv formulera relevanta enkätfrågor kring forskningsområdet som sedan kan besvaras och ge kvantitativ information. Den kvalitativa metoden kan också användas som en fördel när man vet väldigt lite i förväg om en frågeställning eller fenomenet. Hon menar också att kvalitativa studier ofta sker tillsammans med ett antal personer men detta leder däremot till att man får ett djupare svar i undersökningen.

Stukat (2011) menar dock att kvalitativa metoder fått en hel del kritik av många då den anses vara alltför subjektiv och att resultatet beror helt på vem som har gjort tolkningen. Det är oftast få undersökningspersoner och detta begränsar möjligheten till generalisering och även de etiska frågorna kan vara problematiska för forskaren.

5.3 Intervjuer

Enligt Ahrne & Svensson (2011) är intervjuerna med pedagogerna kvalitativa intervjuer och den kvalitativ intervjumetod som kommer användas i denna undersökning tillsammans med pedagogerna är semistrukturerade intervjuer där samma frågor kommer ställas till alla som blir intervjuade och frågorna kommer ha öppna svarsmöjligheter. Eftersom vi vill få en djupare förståelse för hur pedagoger arbetar och resonerar kring normer och värderingar på

fritidshemmet så vill vi ha flera olika pedagogers åsikter och tankar kring detta och en fördel när vi ska analysera vårt material är vi har ställt samma frågor till informanterna. Med denna metod ger de oss möjlighet att ställa fasta frågor men även också till att kunna komplettera det med öppna frågor om det finns något vi skulle anse vara intressant att veta mer om.

Kvale (1997) skriver att i intervjuer delas kunskap mellan intervjuarens och intervjupersonens synpunkter, det är i själva intervjuandet som är det mest engagerade stadiet i en intervjuundersökning. "Den personliga och de ständiga nya insikterna i intervjupersonens livsvärld gör intervjuandet till en spännande och berikande upplevelse. Vidare skriver Kvale (1997) att syftet med en kvalitativ forskningsintervju är att ta del av den intervjuades livsvärld i avsikt att tolka deras mening och att en forskningsintervju är en mellanmännisklig situation där de sker ett samtal mellan två parter kring ett gemensamt intresse. Det är en specifik form av mänskligt samspel där det utvecklas kunskap genom en dialog och i ett forskningssammanhang är det upp till den som intervjuar att på kort tid skapa en kontakt i samspelet med den intervjuade och få denna att känna sig trygg nog för att kunna tala fritt om sina upplevelser och sina känslor.

5.4 Genomförandet

Dessa kvalitativa intervjuer har skett på två olika skolor i Göteborg med 6 olika fritidspedagoger, 3 på varje skola. En djupare förståelse vill nås och därför är det intressant och givande att se om det finns några likheter/olikheter gällande hur pedagoger arbetat kring genus och värderingar på de olika skolorna. Alla intervjuer har spelats in.

En av de stora fördelarna med kvalitativa intervjuer var att vi hade möjlighet att utveckla frågor och svar samt att ställa öppna frågor till den intervjuade och detta kunde leda oss in till att få en djupare innebörd från intervjuerna.

Steiner Kvale skriver att den stora fördelen med kvalitativa intervjuer är just deras öppenhet och menar att det inte finns någon standardteknik och inte heller några regler för en intervjuundersökning som bygger på ostandardiserade kvalitativa intervjuer. Men det förekommer standardval av metoder vid olika stadier och detta omfattas av olika frågor som: Hur många intervjuer behövs? Ska intervjuerna bandas eller skrivas ut? Hur ska intervjuerna analyseras? Ska tolkningen presenteras för den intervjuade?

"Själva öppenheten och flexibiliteten hos intervjuaren med dess många avgöranden på platsen- till exempel om man ska följa upp nya uppslagsändar i en intervjusituation eller om man ska hålla sig till intervjuguiden- ställer stränga krav på intervjuarens förberedelser och kompetens" (Steiner Kvale, 1997:82)

5.5 Kvalifikationskriterier för intervjuaren

För att intervjuerna skulle bli så givande och bra som möjligt har vi läst och skaffat oss mer kunskap om ämnet och för att leda intervjuer. Kvale (1997) skriver i en tablå för kvalifikationskriterier för intervjuaren:

1. Strukturerande. Man ska presentera syftet med intervjun, beskriva intervjuens förfarande och slutligen avrunda genom att kort tala om vad man har kommit fram till och även fråga om den intervjuade har några frågor att ställa. Vi sammanfattade deras svar och upprepade svaret så vi var säkra på att vi förstätt allt rätt.

2. Tydlighet. Man ska ställa tydliga, enkla, lätta och korta frågor: tala tydligt och på ett begripligt sätt, inte utnyttja akademiskt språkbruk eller yrkesjargong. Ett undantag är en

stressintervju där frågorna kan vara både komplexa och mångtydliga för att intervjupersonen ska avslöja sina reaktioner på stress. Vi hade tydliga frågor och väntade sedan och lät de svara klart innan vi gick vidare till nästa fråga

3. Känslighet. Lyssna aktivt på det som sägs, hör de många meningsnyanserna i ett svar och försök få en mer fullständig beskrivning av dessa nyanser. Var empatisk, lyssna till känslobudskapet i det som sägs, hör inte bara vad som sägs utan också hur det sägs och lägg även märke till vad som inte sägs. Känn när ett ämne är för känsloladdat för att behandlas vidare i intervjun. Vi lyssnade på deras svar, sammanfattade det som hade sagts och när det var tydligt för båda parter gick vi vidare med nästa fråga.

4. Öppenhet. Hör vilka aspekter av intervjuämnet som är viktiga för den intervjuade. Lyssna med jämnt svävande uppmärksamhet, var öppen för de nya aspekter som den intervjuade kan föra in och följ upp dem. Vi försökte hålla oss till ämnet genus men ibland gick det över till något annat ämne, vi lyssnade ändå gärna och diskuterade det till viss del.

5. Styrande. Vet vad han är intresserad av: känn syftet med intervjun, vet vad som är viktigt att vinna kunskap om. Kontrollera intervjuens förlopp och var inte rädd för att avbryta intervjupersonens utvecklingar från ämnet. Vi ställde gärna följdfrågor där vi inte förstod vad intervjupersonen menade.

6. Kritiskt. Ta inte allt som sägs för vad det är utan ställ kritiska frågor för att pröva tillförlitligheten och giltigheten i det intervjupersonen berättar. Denna kritiska kontroll kan gälla både iakttagbara belägg för intervjupersonens uttalanden och uttalandens logiska följdriktighet. Vid ett osäkert svar ställ en följdfråga för att få ett tydligare svar.

7. Minnesgod. Minns vad intervjuperson säger under intervjun, tidigare uttalanden kan erinra sig, be dem då att få dem utvecklade, och knyt samman vad som har sagts under olika delar av intervjun. Avslutningsvis sammanfattade vi hela intervjun så vi hade inte missat något men även för att se om intervjupersonen ville tillägga något, Kvale (1997)

5.6 Analys och tolkningsmetod

I analysen kommer vi sortera och få ordning på vårt material. Detta för att få en överskådlighet i vad vi har kommit fram till under undersökningen. För att detta ska bli möjligt så behöver vi enligt Arhne & Svensson (2011) inte enbart beskriva fenomen utan även de material som samlas in kommer behöva kategoriseras och även finna mönster i intervjuer och observationer. Man ska ha en god representation av materialet på ett selektivt med ändå rättvist sätt.

Det kommer också krävas att bli förtrogen med sitt material för att bli analytiker, menar Arhne & Svensson(2011). Vidare skriver Arhne & Svensson (2011) att materialet kommer behövas läsas flera gånger och därefter kunna delas upp och sorteras i en analys, detta förutsätter att man undersöker materialet på ett nytt sätt som om man inte kände till tidigare.

Inför bearbetning av intervjuerna kommer ord för ord skrivas ner, Hedin (2011) skriver om att i bearbetningen av data kan man försöka hitta kodning av nyckelord och reducera texten genom vad den egentligen handlar om och detta görs genom att läsa texten flera gånger. Man ska även leta efter teman och få fram vad informanten berättar, verkar detta vara viktigt för

informanten och vilka nyckelord återupprepas? Leta även efter mönster och samband, Hedin (2011).

Vi vill kunna sätta in intervjuerna i ett sammanhang och förstå vad de handlar om och upptäcka något nytt och intressant i intervjuerna.

Larsson(2005) skriver att företrädare för kvalitativa metoder menar att metoden handlar om att man systematisera upptäckandet av något helt nytt. Att upptäcka någon ny kunskap är krav på all forskning och inte enbart något som kvalitativa metoder ägnar sig åt. Det speciella är att man ser på upptäckandet som något man kan systematisera. Vidare skriver författaren att kvalitativa studier ofta får en annan relation till hur ett kunskapstillskott ser ut och att i en lyckad analys resulterar det i något nytt sätt att se på verkligheten, och att företeelser kan relateras till ett sammanhang som gör något obegripligt rimligt. Lyckas man inte förstå faller den kvalitativa analysen platt till marken.

5.7 Etniska överväganden

Inför vårt forskningsarbete och intervjuerna med pedagogerna behövde vi ta del av forskningsetik och en hel del etniska aspekter. Enligt Vetenskapsrådet är forskningsetik inte något välavgränsat område trots att detta område belyser frågor mellan forskning och etik. De finns etniska krav ifrån forskaren och även på forskningens inriktning och genomförande (Vetenskapsrådet, 2011).

Enligt Vetenskapsrådet forskningsetiska principer finns det fyra huvudkrav som ska ta hänsyn till, dessa krav är följande:

1. **Informationskravet:** undersökningsdeltagarna ska informeras om deras uppgift i undersökningen och vilka villkor det är som gäller med deltagandet och de ska även bli upplysta om att deras deltagande är frivilligt och att de har rätt att avbryta sin medverkan. Forskaren ska informera om alla inslag i undersökningen. Eftersom att vi bara intervjuade pedagoger så informerade vi de om ämnet.

2. **Samtycketskravet:** Man behöver samtycke ifrån alla som ska delta. De som medverkar i undersökningen ska själva bestämma hur länge och på vilka villkor de ska delta och ska även kunna avbryta sin medverkan utan att de medföljer negativa följder och inte heller påverka deltagarnas beslut av deltagande eller avbrytandet. Vi gjorde det tydligt för pedagogerna att de kunde avbryta när de ville vi frågade även efter våra intervjuar om allt kändes okej för dem.

3. **Konfidentialitetskravet:** De som deltar ska ges största möjliga konfidentialitet och deras personuppgifter ska förvaras så att ingen obehörig ska kunna ta del av det. Ingen information om varken pedagogernas uppgifter eller information angående vilken skola de jobbar skrivs i studien.

4. **Nyttjandekravet:** De uppgifter som samlas in om enskilda personer får bara användas för forskningsändamål. All information vi fick fram i våra intervjuar används bara i vår studie och inget annat.

6 Resultat och analys

I denna analys utgår vi ifrån våra två frågeställningar:

Vilka uppfattningar om rådande normer och värderingar har pedagogerna om genus i fritidshem?

Hur arbetar pedagoger med normer och värderingar kring genus?

För att få reda på dessa frågor valde vi att intervjua fritidspedagoger där vi ställde följande frågor:

- *Vad har du för utbildning?*
- *Har du fått genusfrågor i din utbildning?*
- *Vad innebär begreppet genus för dig?*
- *Vad innebär begreppet jämställdhet för dig?*
- *Hur arbetar ni med genusfrågor?*
- *Hur arbetar ni med syftet att flickor och pojkar ska behandlas lika?*
- *Hur arbetar ni med likabehandlingsplanen och vad står det i den?*
- *Anser du att miljön på fritids är anpassad för både tjejer och killar?*
- *Spelar det någon roll i genusarbetet om pedagogen är man eller kvinna? Blir barnen olika bemötta p.ga pedagogens kön?*
- *Använder ni normkritiska perspektiv/normkritisk pedagogik på fritids?*
- *Vilka möjligheter och hinder ser du med jämställdhetsarbetet på fritids?*
- *Vad anser du om ert dagliga arbete gällande barns syn på traditionella könsmonster?*

- Är föräldrar/vårdnadshavare inkluderade i ert arbete med genusfrågor?
- Finns det något aktuellt problem på fritids som har med genusfrågor att göra?

6.1 Resultat redovisning

I detta avsnitt har vi valt att strukturera upp analysresultatet i sju olika kodord som utgår ifrån de svar vi har fått utifrån intervjuerna med pedagogerna.

Följande kodord:

- Neutralt tänkande
- Könet ska inte sätta hinder för vad man kan göra
- Samma villkor för män och kvinnor
- Detta gör vi ihop som grupp
- Detta arbete påverkas av samhället och föräldrar
- Oavsett kön
- Förbättra sitt arbete

6.1.1 Neutralt tänkande

Det som framkom i intervjuerna med pedagogerna är att pedagogerna tyckte det var viktigt att man ser till vad som är manligt och kvinnligt och behandla eleverna på ett likvärdigt sätt. Alla ska bli behandlade med respekt för sin person och man ska se till att alla lika villkor. De menar att man ska se individen och inte könet.

"Inte se till om det är en pojke eller flicka utan se till personen och inte könet, det ska inte spela någon roll och hela tiden hitta nya infallsvinklar" (Informant 2).

Detta gestaltar sig även i verksamheten genom att pedagogerna tänker på vilka ord de använder till eleverna, de undviker att använda sig av ord som söt, cool och fräckt. De tar även upp att alla lika rätt oavsett kön, alla ska ha samma möjligheter oavsett om de är flicka eller pojke.

"Patrik anser att det handlar om att ledaren ska förhålla sig neutral och även tänka på vilka ord man använder" (Informant 6).

Ett annat sätt som detta gestaltar sig i verksamheten är då en pedagog förklarar att de försöker avmatisera skillnader mellan könen.

"När barnen börjar på fritids, det första de får göra är att måla självporträtt genom att upptäcka sig själva. Utifrån det går man inåt hur man ser ut på insidan genom att avdramatisera skillnaderna eftersom det inte finns skillnader på barn. Killar och tjejer likadana ut på insidan när de är 6 år gamla förutom könen. Man ska tillåta barnen vara den de vill. Det handlar om avdramatisera barns sätt att vara" (Informant 5).

Analys

Det som pedagogerna säger i intervjuerna är att man bör vara neutral emot eleverna och att man ska se individen och inte könet. De finns en medvetenhet hos pedagogerna angående hur de talar och förhåller sig till eleverna och använder sig därför utav normkritisk pedagogik. Enligt Bromseth (2014) menas normkritisk pedagogik att man granskar sitt eget beteende och har möjlighet att tänka, känna och agera i sina egna liv men även i samhället.

"Neutralt tänkande man ska se individen och se utifrån barns förutsättningar" (Informant 1).

Det som pedagogerna också sa var att de tänker på vilka ord de använder till eleverna för att

de ska förhålla sig neutrala, de undviker att säga tuffa killar eller söta tjejer. Detta anser vi visar på att pedagogerna är medvetna i sin förhållningsätt emot eleverna och att de försöker bryta emot traditionella könsmonster då dessa ofta innebär att tjejer ska vara söta och killar ska vara tuffa. Enligt Skolverket (2011) ska pedagogernas arbete syfta till att bryta olika traditionella könsmonster. Detta visar även på att pedagogerna gör något i praktiken och inte enbart säger att de använder sig utav ett neutralt tänkande utan försöker även gestalta detta genom att undvika olika ord, samt att de behandlar eleverna utifrån individen och inte efter könet. Man får alltså samma möjligheter som pojke och flicka. Vi anser att pedagogerna är genusmedvetna i sin pedagogik, Svaleryd (2007) menar för att kunna arbeta med genus så behöver också pedagogen vara genusmedveten i det pedagogiska arbetet. Vidare menar Svaleryd (2007) att det även är pedagogens egna värderingar och föreställningar som styr verksamheten och det därför är viktigt att pedagogen är medveten om detta samt hur bemötandet av eleverna ser ut. Pedagogen bör också hitta metoder och arbetsmaterial som skapar samma villkor för både tjejer och killar för att kunna utveckla sin kunskap, sin sociala kompetens och detta ska ske utan traditionella könsmonster.

Vi anser att pedagogerna har en stor roll när det kommer till att bli bemött med respekt för sin person och att detta bidrar till elevernas egenutveckling. Om man blir bemött olika som pojke och flicka förväntas det även att de ska bete sig olika, och detta skapar krav och förväntningar på individen. Därför gäller det för pedagogen att både vara medveten i praktiken och i sitt tänkande hur man ser på pojkar och flickor. De svar ifrån intervjuerna visar på att de förhåller sig neutrala i sitt tänkande, även i praktiken visar de på att de undviker att använda vissa ord och de strävar efter att göra aktiviteter som är anpassade efter alla.

"Vi gör aktiviteter som är anpassade för båda könen och inte tänka att det ska vara för tjejer eller killar" (Informant 2).

6.1.2 Könet ska inte sätta några hinder för vad man vill göra

Pedagogerna berättade att oavsett vilket kön du tillhör ska detta inte sätta några hinder för vad man vill göra, det finns inga aktiviteter som enbart är för flickor eller pojkar.

"Man ska kunna göra vad man vill oavsett vilket kön man tillhör, det ska inte sättas några hinder att man inte kan göra vissa saker för man är pojke eller flicka utan se till vad barnet faktiskt vill göra" (Informant 3).

"Man ska kunna göra samma saker oavsett kön" (Informant 1).

De menar på att de inte ska vara några konstigheter att leka med dockor eller bygga med lego eller sy, detta ska vara för både pojkar och flickor. Det som pedagogerna också menar på är att man inte ska tvinga eleverna att göra saker de inte vill, att tvinga pojkar att leka i dockrummet eller att tjejerna tvingas till att bygga lego. Dock kan man alltid uppmuntra eleverna till att testa nya saker, menade pedagogerna.

"Jag tror inte att det är något bra att man ska bestämma aktiviteter för barnen t.ex. att idag ska pojkarna vara i dockrummet och tjejerna i byggrummet och menar att hon inte tror att detta gör något för genus utan att man gör saker i grupp där man kan bygga och leka tillsammans och könet ska inte spela roll för det man gör" (Informant 5).

Analys

Connell (2009) menar att pedagogernas egna värderingar påverkar hur de ser på könet. Det som vi har sett i intervju svaren är att pedagogerna är medvetna i sina egna värderingar då de menar på att könet inte ska sätta några hinder för vad man vill göra. De försöker att se utifrån individens behov och intressen, könet ska inte spela någon roll. Fokus läggs på individen, pedagogerna menar på att man ska kunna göra vad man vill som pojke eller flicka. De ger

även eleverna utrymme för att testa på saker de inte brukar göra till vardags och att det inte ska vara konstigt för en kille att göra aktivitet som anses vara mer flickigt, eller tvärtom.

"Vi tänker inte att detta är något specifikt flick- eller pojkaktivitet, utan att vi tänker att detta gör vi ihop som grupp" (Informant 4).

Åter igen läggs fokus på själva individen, deras behov och intressen ska komma först och några hinder ska inte finnas för vad man vill göra.

"Jag ser mer barn som barn och det ska kunna göra som de vill men ändå pröva på saker de inte brukar pröva på (Informant 3).

Här finns det återigen en medvetenhet hos pedagogerna gällande hur de jobbar för syftet att behandla pojkar och flickor lika samt hur deras arbete gestaltar sig i verksamheten. Inga hinder ska finnas för varken pojkar eller flickors intressen eller behov utan alla är välkomna för att testa nya saker och eleverna blir även uppmuntrade till att få testa nya aktiviteter. Dessa aktiviteter ska vara en självklarhet att både tjejer och killar ska kunna vara med på. Pojkar och flickor blir bemötta på samma villkor, enligt Elmeroth (2012). Han menar på att barn redan i tidig ålder bemöts olika då pojkarna fostras till att snabbt bli självständiga medan flickorna blir bemötta med närhet och skydd. Detta leder också till hur flickor och pojkar förväntas att bli i vuxenlivet. Vidare skriver Elmeroth (2012) att detta sker ofreflekterat ifrån samhället och detta kräver då att pedagogerna resonerar och tänker kring hur de behandlar könen. Med detta anser vi att pedagogerna låter eleverna testa på saker vare sig de är pojkar eller flickor och sätter inga hinder för könen. De sätter därför heller inga förväntningar på att pojkar eller flickor ska göra en viss typ av aktiviteter. Detta menar vi kan motverka traditionella könsmönster och diskriminering på grund av kön. Man skall alltså ge samma möjligheter för varje enskild individ, samt sätta fokus på individens behov oavsett kön.

6.1.3 Samma villkor för killar och tjejer

Pedagogerna menade att man ska ha samma villkor som män/kvinnor eller pojke/flicka och att alla ska vara fria att göra vad de vill och få sin röst hörd och bli respekterad som person. Det ska vara likvärdigt i samhället. Dock menade pedagogerna på att detta är något som samhället behöver arbeta med för att få det jämnlit.

"Alla ska ha lika rätt oavsett könet och det handlar om allas rätt" (Informant 3).

"Det första som kommer upp är att man tänker på att de ska vara jämställt mellan män och kvinnor och det kan handla om löner, arbeten, arbetsvillkor och olika yrken att de ska vara jämställda där" (Informant 2).

"De innebär också att man ska få samma lön för samma jobb men ditt har väl samhället inte kommit än, men det kommer väl (Informant 2).

Det handlar även om makt, ingen ska ha makt över någon annan för att de ska kunna bli jämnlit i samhället.

Det handlar om makt och att ingen ska ha makt över någon annan utan att det ska vara jämställt när det handlar om makt. Man ska ha samma villkor som man och kvinna (Informant 6).

Analys

De svar vi har fått ifrån pedagogerna är att man ska behandla eleverna likvärdigt, de vill bemöta eleverna på samma villkor oavsett kön och låter individens behov och förutsättningar komma i fokus. Alla ska ha lika stor rätt att få sin röst hörd och ingen ska ha makt över den andra personen.

Alla eleverna ska få lika mycket uppmärksamhet i verksamheten, dock kunde de se risker med att pojkar och flickor behandlas olika ändå. Eftersom att pedagogerna själva menar att vissa saker sitter i ryggmärken kan det ibland bli svårt att få syn på sig själv utifrån om man inte reflekterar över detta aktivt. Wernersson (2006) skriver om en studie där läraren använder språket i interaktion med eleverna av olika kön och i studien visar det att pedagogerna talade olika till eleverna efter kön. I pedagogernas förklaringar finns det en medvetenhet om hur de ska prata och diskutera med barnen dock finns det alltid en risk att ett visst beteende kan ske omedvetet då pedagogerna menar på att vissa saker sitter i ryggmärken och detta kan leda till att man bemöter eleverna olika oavsiktligt.

Det som vi också kan se som en risk med att behandla barnen olika är om man ser utifrån Connells (2009) teori, den kan få vårt förhållningssätt till hur vi förhåller oss till hur vi är emot pojkar och flickor vara påverkat av samhället och media och att detta kan då ske helt omedvetet. Connell (2009) menar att lärare representerar sina egna värderingar på olika sätt, hur man som lärare själv ser på kön och vad som är manligt och kvinnligt. Även föräldrarna kan påverka på flera olika sätt.

Även då pedagogerna menar på att de vill behandla pojkar och flickor likvärdigt finns det en risk att detta inte sker i praktiken då en del helt enkelt är ett inlärt beteende och om man inte reflekterar över detta kan ens egna värderingar och påverkan ifrån samhället göra att eleverna ändå inte behandlas lika, även fast pedagogerna vill och tror att detta är något som de själva gör.

6.1.4 Detta gör vi ihop som en grupp

De aktiviteter som sker i fritidshemmet menar pedagogerna på att alla elever ska kunna vara med på, de utgår ifrån att alla ska kunna vara med på aktiviteterna och är därför anpassade efter alla elever och könet ska inte ha någon betydelse. De gör saker tillsammans i grupp, om det exempelvis har syverkstad är detta till för alla och det är inte meningen att detta enbart är till för flickor utan alla ska kunna vara med på detta och det ska accepteras ifrån alla. Detta ska inte leda till dumma kommentarer för att ett visst kön gör vissa saker utan aktiviteterna är ämnat för både pojkar och flickor.

"Genus frågor alltid varit ett aktuellt ämne genom åren och att dessa alltid har funnit i skolans värld och det har blivit vanligare idag att pojkar gör flick-saker och flickor gör pojk-saker" (Informant 4).

Pedagogerna menar också på att det har blivit vanligare idag att pojkar gör saker som anses vara mer "flickiga" och att detta har blivit mer accepterat ifrån samhället. De försöker även göra mer aktiviteter där flickor och pojkar blandas. Man vill inte separera könen och vill därför inte ha flick- eller pojkfotboll. Utan i stället ser de till barnens behov och förutsättningar, blanda lagen med flickor och pojkar och ha fotbolldagar där de som är mer "erfarna" spelar.

"I stället för att alltid ta för givet att de är tjejerna som spelar försiktigt, mjukt att det faktiskt finns killar som inte heller tycker om de hårda och då låser man dessa" (Informant 6).

"Man bör tänka på turtagningen och att man är medveten om det som pedagog så man ger alla lika mycket tid och möjligheten att vara delaktiga. Man ska se i individen så alla behandlas lika. Det har inte med könet att göra vem som tar för sig, de finns både tjejer och killar som tar för sig och det finns killar och tjejer som inte tar för sig" (Informant 1).

Analys

Pedagogernas sätt att arbeta med genus är att göra aktiviteter ihop som en grupp och oavsett aktivitet ska alla kunna delta. Pedagogerna menar att idag finns det inte pojk eller flick-saker, alla gör den aktivitet de vill. Pojkar kan göra "flick-saker" eller tvärtom, i dagens samhälle är

det mer accepterat än förr, menar pedagogerna. Enligt Eek- Karlsson(2008) skapar man försteställningar och förväntningar på hur elever bör vara, skolan är en del av samhället och detta innebär att de vindar som blåser i samhället även påverkar skolan, vilket uppdrag skolan har och hur elever förväntas vara. Man kan tolka detta som att samhället har mer acceptans idag än det var för 30-40år sedan. Dessa förväntningar på att skolan också ska hänga med i samhället anser vi att pedagogerna lever upp till när de skapar aktiviteter som är anpassade efter alla, och de tänker på att blanda pojkar och flickor och inte separera könen.

"Göra aktiviteter som är passande för både könen och är inte tänkt att det ska vara för tjejer eller killar. Hon menar att är skillnad när hon gick i skolan, då prata man inte om allas lika rätt och att alla ska vara delaktiga. Det var inte lika aktuellt som det är idag" (Informant 3).

Pedagogerna ser bortom det att man ser till vad som anses vara manligt och kvinnligt att göra och fastnar därför inte i de traditionella könsmönstren. De låter i stället könen blandas och försöker göra det normalt att alla aktiviteter de gör är en självklarhet att alla ska kunna vara med på för att utvecklas. I Skolverket (2011) står det att verksamheten ska ge utrymme för att varje elev ska pröva och utveckla sin förmåga och sina intressen oavsett om man är flicka eller pojke. Eleverna ska bli bemötta med respekt för sin person.

Elmeroth (2012:31) skriver att omgivningens handlingar ofta är oreflekterade men har sin grund i samhällets rådande tal om pojkar och flickor. Elmeroth (2012) skriver vidare att barn i tidig ålder bemöts olika beroende på deras kön och detta bör vi undvika för att det är grunden som gör att könen blir som det blir, att man till exempel formar tjejer som de mjuka och killar som de tuffa. Skolan ska sträva efter att bedriva en jämställd verksamhet där alla får lika mycket uppmärksamhet och får lika mycket talutrymme och behandlas efter sin person och inte efter sitt kön. Alla ska behandlas lika oavsett kön ingen föds till att vara tuff eller mjuk person. Enligt Connell (2009) är det är samhället och sociala relationer som formar oss.

6.1.5 Detta arbete påverkas av samhället och föräldrar

Pedagogerna menar på att arbete kring genus kan påverkas av föräldrarna och media, en del saker som pedagogerna hör ifrån eleverna blir de chockade och förvånade över. I denna tid vi lever i anser pedagogerna att det är konstigt att man hör sådant ifrån barnen.

"Det säkert handlar om vad barnen hör och ser föräldrarna och blir påverkade av detta och får en bild av hur deras föräldrar anser att en pojke eller flicka bör göra. Ibland kan de komma kommentarer som exempel att en pojke säger att det är något som tjejer gör men inte pojkar och då får man förklara för barnen att detta är inget för enbart tjejer utan att detta är faktiskt något alla kan göra" (Informant 3).

Men samtidigt anser pedagogerna att det inte är konstigt med tanke på hur mycket barn möter och ser i olika tv-program och i samhället runt omkring oss. Samt hur man som vuxen är emot barnen.

"Det är inte konstigt med tanke på vad barn ser och möter i tv-program och data idag att de blir påverkade av detta. Mycket handlar också om hur vi själva förhåller oss, de vi gör och då gäller det att vara tydligt i de diskussioner som uppstår" (Informant 2).

Det som också pedagogerna menar är att samhällets normer kommer mer och mer ju äldre barnen blir och att man ständigt behöver arbeta med att bryta traditionella könsmönster och behandla eleverna som individer och inte efter kön.

"Jag kan tänka mig att samhällets normer kommer mer och mer ju äldre barnen blir, hur man ser på saker och ting. Därför är detta ett arbete något man behöver jobbat med ständigt och man ska inte tro att de blir bättre av sig själv" (Informant 5).

Analys

Det vi har kommit fram till ifrån intervjuerna med pedagogerna är att det finns en påverkan som försvårar deras arbete kring att bryta traditionella könsmonster och bli behandlade efter sin person och inte efter sitt kön. Som man eller kvinna möter man ständigt orsaker till hur man bör förhålla sig i samhället och detta anser pedagogerna inte är konstigt att barnen blir påverkade av på olika sätt. Även föräldrarna kan påverka detta men även pedagogerna egna värderingar. Detta kan vi koppla till Connells (2009) genusteori där han talar om människors maskulitet och feminitet, han menar att samhället formas av normer och kriterier och att det även finns en påverkan gällande hur killar och tjejer ska uppfostras. I vår inledning skrev vi att skolan och fritidshemmet är med och formar barn som växer upp och i verksamheterna får de lära sig om att bemöta varandra med respekt. Därför anser vi att skolan har ett viktigt uppdrag när de gäller att fostra barnen och att diskutera med barnen om normer och värderingar. Dels för att försöka bryta dessa normer och förväntningar som finns ifrån samhället, och dels för att de försvårar deras arbete. Detta har vi full förståelse för men att verksamheten ska bedrivas jämlikt för båda pojkar och flickor är något de gör utifrån våra intervjusvar. Där beskriver de att skolan ska vara jämlik och att de ska ha samma villkor och behandlas utifrån sin egen person. Martinsson & Reimers (2006) skriver att vissa människor riskerar att falla utanför normen och bli avvikare och detta kan leda till att man blir kränkt och trakasserad på grund av sitt kön, etniska tillhörighet osv. Vi har tidigare påpekat att detta är ett intressant ämne då man som pedagog måste jobba utifrån kraven och skollagen, men samtidigt jobba emot samhällets normer för att ge barn en förståelse för medmänniskor och deras frihet att vara den personen de vill vara. Men trots att samhället och föräldrarna kan påverka arbetet finns det krav ifrån skolverket som pedagogerna bör arbeta efter och som sägs i intervjuerna att detta något man ständigt behöver arbeta med. *”Utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på”* (Skolverket, 2007 s.7).

Svaleryd (2007) menar att de föreställningar om vad som är manligt och kvinnligt är tydligare idag än någonsin i media och menar att stereotyperna aldrig varit så söta för flickor och så coola för pojkar och detta leder till att barnen blir påverkade av reklamen och detta förstärker de rådande könsmonstren. I leksaksaffärer och i klädaaffärer finns de färgkoder mellan könen och man ser tydligt vad som förväntas bäras av pojkar och flickor. De leksaker som finns för pojkar stimulerar aktivitet och de leksaker som säljs för flickor är ofta färdiga redskap. Många föräldrar och pedagoger menar ofta på att de uppfostrar sina pojkar och flickor likadant men ändå vid tre års ålder leker pojkarna med bilar och flickor med dockor och detta menar föräldrar och pedagoger att de inte uppmuntrar deras barn till.

6.1.6 Oavsett kön

Miljön i fritidshemmen är anpassade för alla oavsett kön menar pedagogerna, dock finns det begränsningar eftersom de är i klassrum på eftermiddagarna och därför kan rörelsebehovet bli begränsat.

”Miljön är tillämpat för alla oavsett kön, fritidshemmet är ganska neutralt” (Informant 4).
”Det finns mycket som skulle kunna vara utformat på andra sätt för att kunna ha en ultimata fritidsverksamhet. Vi har väll inga trånga lokaler men vi använder sig utav klassrum och där kan man inte spelapingis eller bandy. Fritidshemslokalerna kunde vara bättre i sig, för mer rörliga aktiviteter, lokaler är mer anpassade för pyssel och spel. Visst man kan gå till pingisbordet på eftermiddagar som finns i kafé. Och visst kan man boka gymnastiksalen några dagar veckan men då måste vi byta lokal. Men ser man helheten är de anpassat för

båda könen” (Informant 1).

De menar på att som flicka eller pojke kan man göra saker i fritidslokalerna men hävdar att de kunde varit bättre då lokalerna är för små och då den inte är utformad för någon med stort rörelse behov. Om man känner att man vill springa och leka i ett stort utrymme måste man vara utomhus.

Analys

Miljön i fritidsverksamheterna är inte enbart anpassad för det ena könet, utan miljön är neutralt anpassade. Dock finns det begränsningar i verksamheten då man inte kan utgå ifrån alla behov på grund av för små lokaler. Rörelsebehovet kan då bli begränsat menar pedagogerna, verksamheten är mer anpassad för pyssel och spel. Detta har dock inget att göra med att verksamheten är mer anpassad för det ena könet utan det har med individens behov och intressen att göra. Men det finns möjligheter att boka gymnastiksalen och även till att vara ute, detta anser vi att pedagogerna har ansvar över. Om det finns möjligheter att tillgodogöra allas behov bör pedagogerna vara flexibla inför detta då de har makt över elevernas socialisering. Enligt Bromseth (2011) har skolan en intuition där nästan alla vistas under en längre tid av sitt liv då skolan påverkar, berör, formar och styr eleverna. Detta innebär att läraren har makt över elevernas kunskapsbildande och även deras socialisering.

Dock är miljön i helhet anpassad för både pojkar och flickor och på så sätt arbetar pedagogerna på ett sådant vis att både tjejer och killar har möjligheter att utföra aktiviteter i verksamheten, och ingen hamnar utanför. De vill ha en miljö som vänder sig lika mycket till både pojkar och flickor. På detta sätt arbetar pedagogerna för att främja både pojkars och flickors behov och möjligheter. Enligt Skolverket (2011) ska verksamheten vara jämställd och främja pojkar och flickors lika rätt och möjligheter. Även i Skolverket (2014) står det att både flickor och pojkar ska få lika stort inflytande och utrymme i verksamheten.

6.1.7 Förbättra sitt arbete

Det finns alltid något att förbättra och förändra i sitt arbete menar pedagogerna, tid för reflektion är viktigt för att kunna utveckla sitt arbete och sig själva. Fokus läggs på att aktiviteter ska vara anpassade för alla individer och göra aktiviteter för att gruppen vill och att det ska vara roligt för alla.

”Det finns alltid möjligheter för att förbättra sitt arbete, göra aktiviteter för att gruppen vill det och att alla tycker ska tycka det är roligt. Inte fundera så mycket över att få tillräckligt många med pojkar eller flickor i aktiviteter utan att man ska ta det som självklart att alla vill delta” (Informant 1).

”Möjligheter handlar om att man vet hur man vill ha det på sin fritids och att veta vad som är rätt för gruppen” (Informant 3).

”Det finns inga hinder men möjligheter är att man arbetar mer med de” (Informant 5).

Men det finns även svårigheter med att förbättra sitt arbete menar pedagogerna då tiden för reflektion kan vara svårt att hinna med i sitt arbete. Detta på grund av att barngrupperna kan vara allt för stora. De kan då vara svårt att bemöta eleverna efter sin person samt att de kan vara svårt att nå målen i styrdokumentet.

”De finns hinder med för stora barngrupper och detta kan göra det svårt att bemöta folk efter sin person. Det kräver mycket energi och det gör att man inte har orken till reflektion. Möjligheter i arbete är att man har en strategi och vet hur man ska reflektera över sitt arbete.” (Informant 6).

”Det finns inga särskilda hinder, de hinder som finns är att man har för stora barngrupper då kan man inte göra vissa saker då man är för få pedagoger. Kan vara svårt att nå målen i

styrdokumenten när grupperna är för stora.” (Informant 4).

Analys

Pedagogerna menar på att det alltid finns något som man kan förbättra i sitt arbete och på sin syn på sig själv. När pedagogerna reflektera över sitt arbete kan de upptäcka om de behandlar könen olika vilket är en viktig del i genusarbete, anser vi. När pedagogerna menar att det alltid finns något att förbättra i sitt arbete gäller det för pedagogerna att få tiden att räcka till för att kunna reflektera över sitt arbete kring hur de förhåller sig till pojkar och flickor. Enligt Bromseth (2008) är normkritisk pedagogik ett ständigt reflektionsarbete, det är viktigt att man tittar på sig själv i sitt arbete, vilka attityder man har och på så sett upptäcka sin egen roll. Det finns alltid en möjlighet att förändra sitt sätt att tänka och agera. När pedagogerna berättar att det alltid finns något att förbättra är de medvetna i sitt arbete och kan arbete i syftet med att behandla pojkar och flickor likvärdigt. Detta visar på att pedagogerna både arbetar och funderar kring sin egen roll. De kan även få en förståelse för sina egna värderingar om normer då en individ enligt Connell (2009) påverkar sina egna värderingar och sin egen bakgrund gällande hur man ser på män och kvinnor. Därför är det viktigt att reflektera över hur genus skapas i möte med andra människor.

Dock kan vi se att detta arbete kan bli svårt om pedagogerna inte finner tid för reflektion på grund av för stora barngrupper eller andra fenomen. Det kan då vara svårt att nå ut till alla elever på önskvärt sätt, eller att man inte tänker på att ge alla elever lika talutrymme vilket leda till att barnen inte känner sig sedda eller uppskattade för den person hon eller han är. Det kan vara svårt att nå upp till skolverkets krav Skolverket (2011) där det står att man som pedagog ska nå ut till alla elever så att de får pröva och utveckla sin förmåga och sina intressen. Det står även att pedagogen ska bemöta alla eleverna likvärdigt och bryta traditionella könsmodeller.

7 Diskussion

Vårt syfte med denna studie var att undersöka hur pedagoger i fritidshem främjar genusarbete samt hur pedagogerna uppfattar detta arbete. Vårt intresse för genusfrågor har väckts under vår utbildning då genus alltid har varit ett aktuellt ämne att diskutera. Vi anser också att detta är ett viktigt ämne då vi har krav på oss utifrån Skolverket (2011) att bryta traditionella könsmonster. Som blivande grundlärare i fritidshem har vi ett viktigt uppdrag då elever i skolan och i fritidshemmet lär sig om människovärde samt att bemöta varandra med respekt. Vi anser att skolan har ett stort och viktigt uppdrag när det kommer till att fostra eleverna och även diskutera med barnen kring värderingar och normer.

I vår studie har vi intervjuat sex stycken fritidspedagoger i Göteborg på två olika skolor. Vi valde att intervjua tre fritidspedagoger på varje skola och detta för att få en bild av om de skulle finnas likheter eller olikheter mellan dessa. Vi anser att pedagogerna på båda skolorna är medvetna i sitt arbete kring genusfrågor och att de ständigt arbetar med syftet att både pojkar och flickor ska behandlas lika i verksamheten. De har även ett neutralt tänkande kring genus och anpassar aktiviteterna för att alla ska kunna delta, oavsett kön.

Vårt övergripande syfte var att se hur fritidspedagoger arbetar för att främja genusarbete och hur pedagogerna uppfattar detta arbete. I våra frågeställningar ville vi få svar på följande frågor:

1. Vilka uppfattningar om rådande normer och värderingar om genus i fritidshem har pedagogerna?
2. Hur arbetar pedagoger med normer och värderingar kring genus?

7.1.1 Resultatdiskussion

Det vi har kommit fram till i vårt resultat är att pedagogerna arbetar med syfte att främja att både pojkar och flickor behandlas lika och att det är jämställt i verksamheten. Eleverna får lika mycket uppmärksamhet oavsett kön och könet har ingen betydelse i de aktiviteterna som organiseras i verksamheten. Pedagogerna berättar även i intervjuerna att det är viktigt att se individen och inte se efter vilket kön eleven har, pedagogerna utgår ifrån elevernas behov och förutsättningar.

När pedagogerna talar och resonerar med eleverna handlar det inte om könet utan de pratar med eleverna utifrån sin person. De uppfattningar som pedagogerna har kring genus och normer stämmer överens med Connells (2009) genusteori då han menar att samhället formar oss människor. Detta talade även pedagogerna om i intervjuerna då de sa att man kan bli påverkad av samhället, media och föräldrarna. Även fast pedagogerna ständigt arbetar med detta i verksamheten så styrs vilka beteenden, normer och attityder som samhället har och detta kan påverka elevernas utveckling. Pedagogerna menar på att det är viktigt att förbättra sitt arbete och att reflektera över verksamheten dock sa det att det finns en tidsbrist som problematiserar detta. De är medvetna om att de har en viktig roll när de kommer till genusfrågor och att motverka traditionella könsmonster samt bedriva en demokratisk verksamhet. De ansåg att verksamheten ska bedrivas jämnliskt mellan pojkar och flickor. Men det är viktigt att belysa att föräldrarna och samhället i stort kan försvåra pedagogernas arbete, men detta problem är något som pedagogerna är medvetna om att de finns ute i samhället. Trots detta finns en medvetenhet om att tid för reflektion behövs för att kunna utveckla

verksamheten. Vi kan se de problematiska i att pedagogerna hamnar mellan samhället och skollagen.

Den vuxna har en avgörande roll när det kommer till att ge eleverna kunskap kring hur man bör bemöta andra människor och visa varandra respekt, men detta är ett svårt uppdrag. Eftersom de finns krav ifrån samhället som vi är bundna till och pedagogerna menar att en del sitter i ryggmärken och detta kan vara svårt att få syn på om man inte följer upp och utvärderar sitt arbete. Men det vi kan se i pedagogernas arbete är att de är neutrala emot eleverna samt att de gör aktiviteter för alla i gruppen.

Det som mer har framkommit i resultatet är att det finns en del begränsningar i verksamheten och detta hindrar pedagogernas arbete med genus. Dels när de handlar om tid för reflektion och att detta kan leda till att verksamheten inte utvecklas. Även fast det finns en del begränsningar ser vi ändå möjligheter då pedagogerna faktiskt tänker på att se individen och dess behov. De vill även förbättra sitt arbete, och enligt Bromseth (2009) är en normkritisk pedagogik ett ständigt reflektionsarbete och i detta arbete är det viktigt att man tittar på sig själv utifrån. Det handlar om att se sig själv och se vilka egna attityder och värderingar man har. Men det räcker inte enbart med kunskap, det krävs även en vilja att förändra samt att man är medveten om hur man ska gå till väga för att arbeta för att de ska vara jämlikt mellan könen, det som behövs är tid och resurser. De hinder pedagogerna talar om i undersökningen är att de finns brist på lokaler och att de kan vara för stora barngrupper så att man inte hinner med att reflektera över sitt arbete och kan därför inte utgå ifrån allas förutsättningar, behov och intressen. Men vi kan ändå se att pedagogerna har en vilja att förbättra sig samt att de är medvetna i sitt arbete, de vill arbeta för att främja allas lika rätt. De vill bemöta eleverna likvärdigt och ge både tjejer och killar lika mycket uppmärksamhet. De vill inte heller att könet ska sätta några hinder för vad man vill göra, en pojke ska kunna sy och pyssla utan att detta ska vara något konstigt samt att en flicka ska få bygga och leka med bilar.

7.1.2 Metoddiskussion

De vi har fått fram i undersökningen tillsammans med de sex pedagogerna anser vi var givande och de har gett oss erfarenhet kring hur fritidspedagoger arbetar kring genusfrågor. Intervjuerna har bidragit med givande samtal mellan oss själva och pedagogerna. De kvalitativa intervjuerna vi har använt oss av har bidragit med att vi har kunna utveckla vår förståelse för hur man kan arbeta med genusfrågor i fritidshem.

Vi valde att använda oss av kvalitativa intervjuer där vi ställde samma frågor till pedagogerna och då hade vi även en möjlighet att kunna komplettera med öppna frågor om det fanns något intressant vi vill veta mer om, vilket Kvale (1997) skrev om. Genom att använda oss av kvalitativa intervjuer har vi kunnat ta till vara på pedagogernas åsikter, tankar och på så sätt fått kunskap om pedagogernas synpunkter.

Det hade varit intressant att veta hur resultatet hade blivit om vi i stället hade använt oss av andra metoder, Stukat (2011) menar att kvalitativa metoder har fått en del kritik och att resultatet avgörs helt av den som gör tolkningen. Om vi i stället hade valt använda oss av en enkätundersökning där exakt samma frågor ställdes hade det kanske getts möjligheter att dra generella slutsatser utifrån resultaten (Kvale 1997). Dock hade vi inte haft möjligheten att kunna komplettera med öppna frågor som kunde leda till djupare svar, möjligheterna hade alltså varit mer begränsade, (Kvale 1997). Troligtvis hade vi kunnat få ta del av flera pedagogers åsikter med en enkätundersökning, kvalitativa studier sker oftast med ett fånget antal personer (Hedin 2011).

Något som också hade varit intressant i undersökningen hade varit om vi hade observerat hur läraren förhåller sig till eleverna i praktiken, för att få en annan bild av hur detta arbete ser ut.

Men detta hade kunnat bli problematiskt då kanske både eleverna och pedagogerna hade känt sig spände och observerade. Något som skulle kunna varit ett alternativ är att vi skulle kunnat använda oss av både en passiv och en delaktig observation, alltså ett partiell deltagande (Ahrne & Svensson 2011). Då skulle vi deltagit i vissa aspekter men ändå behålla en viss självständighet som forskare. Om man ser kritisk på vår studie hade möjligen detta partiella deltagande kunnat leda till att vår studie hade utvecklats mer av observationer i verksamheten och troligtvis gett oss mer empirisk data, och kanske ett annat resultat.

8 Förslag till fortsatt forskning:

Det hade varit intressant om någon hade gjort en större studie med fler pedagoger och på ett större område. Nu gjorde vi en studie ifrån två skolor i Göteborg men det hade varit lärorikt att se hur det ser ut på flera ställen i Sverige där man kan jämföra olika städer och se hur de arbetar kring dessa frågor. I denna studie skulle man kunna utgå ifrån liknade forskningsfrågor:

Våra tre forskningsfrågor var följande:

1. Vilka uppfattningar om rådande normer och värderingar om genus i fritidshem har pedagogerna?
2. Hur gestaltar sig arbetet med normer och värderingar bland studiens pedagoger?
3. Vilka möjligheter och hinder ser pedagogen med detta arbete?

Referenslista

Ahrne, G. & Svensson, P. (red.) (2011). *Handbok i kvalitativa metoder*. Johanneshov: TPB.

Allwood, Carl Martin och Erikson, Martin (2010) *Grundläggande vetenskapsteori för psykologi och andra beteendevetenskaper*. Lund: Studentlitteratur.

Anna, Hedin (1996) Redigerat av C Martin (2011) *En liten lathund om kvalitativa metoder*

Connell, R. (2009). *Om genus*. (2., utvidgade och omarb. uppl.) Göteborg: Daidalos.

Elmeroth, E. (red.) (2012). *Normkritiska perspektiv: i skolans likabehandlingsarbete*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur

Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur

Lenz Taguchi, H, Bodén, L. & Ohrlander, K. (red.) (2011). *En rosa pedagogik: jämställdhetspedagogiska utmaningar*. (1. uppl.) Stockholm: Liber.

Martinsson, L. & Reimers, E. (red.) (2008). *Skola i normer*. Malmö: Gleerup.

Magnusson, E. (2003). *Genusforskning inom psykologin: bidrag till psykologisk teori och praktik*. Stockholm: Högskoleverket i samarbete med Nationella sekretariatet för genusforskning.

Nationella sekretariatet för genusforskning (1999-2013). *Genus: aktuellt magasin från Nationella sekretariatet för genusforskning*. Göteborg: Nationella sekretariatet för genusforskning, Göteborgs universitet.

Josefson, Helena (2006). *Genus- hur påverkar det dig?* Natur och kultur, Stockholm.

Svaleryd, K. (2003). *Genuspedagogik: en tanke- och handlingsbok för arbete med barn och unga*. (1. uppl.) Stockholm: Liber.

Svensson Erica & Maida Nežić (2014) Självständigt arbete. Fritidslärarens resonemang kring pojkar, flickor och genus. länk

<http://lnu.divaportal.org/smash/get/diva2:744854/FULLTEXT01.pdf>

Sverige. Skolverket (2014). allmänna råd för fritidshem med kommentarer. Stockholm: Skolverket. Hämtad från: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=1727>

Sverige. Skolverket (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. Stockholm: Skolverket. Hämtad från: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2575>

Stukát, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Uppsala universitet. Centrum för genusvetenskap (2010). *Normkritisk pedagogik: makt, lärande och strategier för förändring*. Uppsala: Centrum för genusvetenskap, Uppsala universitet.

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Wernersson, I. (2006). *Genusperspektiv på pedagogik*. Stockholm: Höskoleverket i samarbete med Nationella sekretariatet för genusforskning

Bilaga 1 Intervjufrågor

Vad har du för utbildning?

Har du fått genusfrågor i din utbildning?

Vad innebär begreppet genus för dig?

Vad innebär begreppet jämställdhet för dig?

Hur arbetar ni med genusfrågor?

Hur arbetar ni med syftet att flickor och pojkar ska behandlas lika?

Hur arbetar ni med likahetsbehandlingsplanen och vad står i den?

Anser du att miljön på fritids är anpassad för både tjejer och killar?

Om pedagogen är man eller kvinna spelar någon det någon roll i genusarbetet? Blir barnen olika bemöta p.ga pedagogens kön?

Använder ni på fritids normkritiska perspektiv/normkritisk pedagogik?

Vilka möjligheter och hinder ser du med jämställdhetsarbetet på fritids?

Vad anser du om ert dagliga arbete om barns syn på traditionella könsmonster?

Är föräldrar/vårdnadshavare inkluderade i ert arbete med genusfrågor?

Finns det något aktuellt problem på fritids som har med genusfrågor att göra?

Bilaga 2 likabehandlingsplan

I detta avsnitt kommer vi redogöra för vad som står i likahetsbehandlingsplan för de båda skolorna vi har gjort våra undersökningar i.

Skola 1

I denna skolas likahetsbehandlingsplan står det att utbildningsanordnare som bedriver utbildning eller annan verksamhet ska följa skollagen enligt diskrimineringslagen:

"Bedriva ett målinriktat arbete för att aktivt främja lika rättigheter och möjligheter för barn och elever, oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder eller sexuell läggning (3 kap. 14)" (Citat ifrån skolans likahetsbehandlingsplan)

Det står även i likahetsbehandlingsplanen att utbildningsanordnaren ska vidta åtgärder för att förbygga och förhindra att något barn eller elev utsätts för trakasserier som har samband med kön.

De har även en plan mot kränkande likahetsbehandlingen där de har tagit med åtgärder mot kränkande behandling ifrån skollagen (2010:800):

"Huvudmannen ska se till: att det inom ramen för varje särskild verksamhet bedrivs ett målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling av barn och elever (6) (Citat ifrån skolans likahetsbehandlingsplan)

Det står också att inget barn som går till skolan ska behöva känna sig rädda, barnen ska känna sig trygga och bemötas och behandlas med respekt för sin person. I skolans mål står det följande:

Att vara mer uppmärksamma på kränkande som sker i klassrummet och på fritidshemmet.

Att skapa större tolerans: att få eleverna att förstå att rättvisa inte innebär att behandla alla på samma sätt, utan behandla och bemöta alla efter deras behov och förmågor.

Skola 2.

I skola nummer 2 jämställdhetsplan står det följande:

"Order jämnlighet är liktydligt med jämnlighet mellan könen. Jämnlighet innebär att kvinnor och män har lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter: att få en likvärdig utbildning, att ha ett arbete som ger ekonomiska oberoende, att vårda hem och barn och att delta i politiska, fackliga och andra aktiviteter i samhället. Ojämnliska maktförhållanden mellan könen är ett grundläggande demokratisk problem" (Citat ifrån skolans jämnlighetsplan)

I mål och syfte står det följande:

Syftet med jämnlighetsarbete är att verka för jämnlighets mellan könen och öka medvetenhet bland personal och elever vad jämnlighet innebär

Under mål och syfte står det också:

Att i läroplanens regleras vad lärare och övrig personal i skolan ska göra för att verka för jämnlighet. De har tagit med punkter ifrån Lpo 94:

Läraren skall:

- se till att alla elever oavsett kön, och sociala och kulturell bakgrund får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll, samt att detta inflytande ökar med stigande ålder och mognad.

- Verka för att flickor och pojkar får lika stort inflytande över och utrymme i undervisningen.

Alla som arbetar i skolan skall:

- bidra till att motverka sådana begränsningar i elevers studie- och yrkesval som grundar sig på kön, socialt eller kulturell bakgrund.

Det står även att skolan ska eftersträva en jämn könsfördelning i de elev demokratiska råden. Att eleverna uppmuntras att prova aktiviteter som ligger utanför det traditionella könsmönstret. De ska stimulera till icke könsbundna val när det gäller ämnen (elevers val).

Det står också:

Att alla elever får lika stort talutrymme.

Att var och en känner sig sedda och uppskattade för den hon/han är.

Att medvetandegöra alla elever om sin unika identitet.

Alla elever ska känna att det råder frihet från kränkande uttalande och könsrealiterat våld på skolan samt visa varandra respekt och använda vårdat språk.

De framgår också att området jämlikhet behöver få en tydligare plats i undervisningen och har därför ansökt om medel ifrån skolverket för att särskilt arbete med jämlikhet inom undervisningen. I diskussioner har det framkommit många olika förslag för hur jämlikhets kan integreras i undervisningen. Som är bland annat: Att arbetsätten ska vara flexibelt så att grupperingar kan ske utifrån flickor och pojkars behov och förutsättningar och ta vara på pojkar och flickor är bra på samt träna mer på de varje kön behöver stärka. Mixa grupper vid grupparbeten, genusperspektivet ska uppmärksammas i läroböckers texter samt massmedia. Temadagar i arbetslagen kring genusfrågor osv.